

RAJALLA

**Tutkimusmatka mielen,
kielen ja ajatuksen rajalle...**

24.9.-29.10.2003

**Etelä-Karjala-
instituutti**
Lappeenrannan teknillinen yliopisto

S T U D I A   G E N E R A L I A

RAJALLA

Tutkimusmatka mielen, kielen ja ajatuksen rajalle...

- 24.09.2003** **Rajaton esihistoriallinen Karjala**
FL Hannu Takala ja FM Ville Laakso
Puheenjohtaja dosentti Jukka Luoto
Etelä-Karjalan museon ilta
- 01.10.2003** **Rajankäynti kielessä ja kansanperinteessä**
Professori Heikki Leskinen ja FM Mikko Europaeus
Puheenjohtaja Etelä-Karjalan kesäyliopiston rehtori Minna Buure
Etelä-Karjalan kesäyliopiston Lappeenrannan yksikön ilta
- 08.10.2003** **Kahden kirkon rajalla**
Metropoliitta Ambrosius ja Professori Paavo Liski
Puheenjohtaja pastori Matti J. Kuronen
Etelä-Karjala-instituutin ilta
- 15.10.2003** **Raja näkyy luonnossa**
FT, tutkija Juha Jantunen ja FT, tutkija Kimmo Saarinen
Puheenjohtaja Etelä-Karjalan Allergia- ja
Ympäristöinstituutin johtaja Timo Hugg
Etelä-Karjalan Allergia- ja Ympäristöinstituutin ilta
- 22.10.2003** **Karjala idän ja lännen välissä?**
Professori Matti Klinge ja VTT Jukka Tarkka
Puheenjohtaja Etelä-Karjala-instituutin johtaja Kalle Michelsen
Etelä-Karjala-instituutin ilta
- 29.10.2003** **Nykypäivän raja**
VTT Ilmari Susiluoto ja FL Riitta Uosukainen
Puheenjohtaja Lappeenrannan teknillisen yliopiston rehtori Markku Lukka
Lappeenrannan teknillisen yliopiston Kielikeskuksen ilta
- Vapaa pääsy** **Luennot alkavat klo 18.00**
Paikka: Lappeenrannan teknillisen yliopiston
Skinnarila-sali, Skinnarilankatu 34, 53850 Lappeenranta
Yliopiston aulassa on luentosarjan ajan näyttely luentosarjan aiheista.

1.10.2003 Rajankäynti kielessä ja kansanperinteessä

FM Mikko Europæus

Kansanperinteen rajankäynti, tiivistelmä

Kansanperinteelle on etenkin vanhassa kansankulttuurissamme ollut tyyppillistä tietojen ja taitojen soveltaminen alueellisissa yhteisöissä. Tästä johtuen esimerkiksi esinetyypeille, työmenetelmille, arki- ja juhlatavoille sekä suullisen perinteen muodoille on havaittavissa alueellisia perinnerajoja. Perinnerajat eivät kuitenkaan yleensä noudata hallintorajoja, historiallisia maakuntarajoja tai edes kielimurteen rajoja vaan niiden kehittyminen on tulosta monista eri prosesseista.

Luonnonolot ja ihmisen sopeutuminen ympäristöönsä muodostavat kulttuuriekologisen lähtökohdan, joka määrittää osaltaan kulttuurikehitystä ja perinnerajojenkin muodostumista. Länsi- ja Etelä-Suomi soveltuivat tulivat paremmin soveltuvaksi peltoviljelyyn, Itä-Suomi ja Karjala taas kaskenpoltoon. Esinekulttuurienkin alueelliset erot palautuvat osin tähän taustaan. Elinkeinojen erikoistuminen vaikutti edelleen asutuksen tiivyyteen ja se taas yhteisöjen sosiaaliin rakenteisiin. Kylä ja suku tulivat pitkäksi aikaa pelto-Suomen ja kaski-Suomen eri perusyksiköiksi, joiden merkitys heijastui monin tavoin henkiseen perinteeseenkin.

Innovaatiot eli uutuudet muokkaavat myös merkittävästi perinnerajoja. Innovaatioita tavataan niin aineellisessa kuin henkisessäkin kansanperinteessä ja niille on ominaista uudistavuus, sosiaalisten kerrosten läpäisevyys sekä taipumus levitä syntyalueensa ulkopuolelle. Paitsi innovaatioiden leviäminen ja niiden keskittyminen tietyille alueille, myös eri syistä johtuva leviämisen hitaus muodostaa perinnerajoja. Innovaatioprosesseihin liittyy kääntäen se, että monet syrjäseuduille tunnusomaisiksi käsitetyt ilmiöt ovat aiemmin olleet tunnettuja myös rintamailla, mutta hävinneet sieltä jo varhain uusien innovaatioiden tunkeutuessa tilalle.

Mitä enemmän kansanperinnettä tutkitaan ja tulkitaan rajojen avulla, sitä enemmän erilaisia, keskenään risteäviäkin perinnerajoja ilmenee. Perinnealueet limittyvät ja yksittäistenkin perinneilmien rajat ovat harvoin jyrkkiä. Perusraja suomalaisessa kansanperinteessä ilmenee kuitenkin idän ja lännen välillä mikä on osin edellä viitattujen tekijöiden tulosta. Toisaalta suomalais-karjalaisella kulttuurialueella huomattavan jyrkät perinnealueelliset erot kohdataan vasta liikuttaessa kielialueelta toiselle vertailtaessa suomenruotsalaisten ja saamelaisten tai luterilaisten suomalaisten ja itäkarjalaisten ortodoksien kansanperinnettä toisiinsa.

Perinteentutkimuksen näkökulmasta on mielekästä erottaa yleisiä raja-alueita ja erityisiä kansanperinteen raja-alueita. Yleiset raja-alueet ovat syntyneet merkittävän hallintorajan halkaistessa asutushistoriallisesti ja perinteeltään verrattain yhtenäisen alueen. Näille alueille samat perinneilmien esiintyvät yleensä rajojen molemmin puolin, mutta poliittis-ideologisista syistä perinteen esiin tuominen vaihtelee. Kansanperinteen erityiset raja-alueet taas sijoittuvat ainakin kahden toisistaan poikkeavan perinneympäristön välille tai syntyvät etnisten ryhmien muuttoliikkeistä. Perinneympäristöjen vertailumittakaava ja toisaalta uuteen ympäristöön asettuneiden ryhmien eristyneisyys vaikuttavat oleellisesti tällaisten raja-alueitten omailmeisyyteen.

Tämä päivän Etelä-Karjalaa ei voi kuvata yleiseksi raja-alueeksi ja nykyisissä oloissa sillä tuskin on myöskään näkyvää asemaa kansanperinteen erityisenä raja-alueena. Historiallisessa katsannossa se muodostaa kuitenkin mielenkiintoisen ja omalaatuisen raja-alueen, joka kaipaa omaa tyyppittelyä. Tutkimuskirjallisuudessa, perinteen kartoituksessa ja arkistoinnissa se on - osin kiistanalaisestikin - liitetty erilaisiin suurempiin perinnealueisiin. Toisaalta tämä kuvastaa epäilemättä myös Etelä-Karjalan kansanperinteen joustavuutta eri suuntiin. Toistaiseksi ei kuitenkaan juuri löydy perinteentutkimusta, joka käsittelee nykymaakuntaa kokonaisuutena.

Nykyajan kansankulttuurista ja perinteen muodoista on vaikea hahmottaa alueellista ulottuvuutta. Tutkimuksen ja perinteen keruun suurena haasteena olisikin esimerkiksi laatia aikamme alueellisen aineellisen ja henkisen perinteen keruuhjelma ja -kriteerit. Esimerkiksi idän ja lännen nykyeroja olisi ehkä mahdollista etsiä muualtakin kuin säilyneistä murre-eroista.